

ISLAMSKO I KONVENCIONALNO BANKARSTVO

Enver GICIĆ

Fakultet za islamske studije, Novi Pazar, Srbija
envergicic@hotmail.com

Sumeja SMILAGIĆ

Fakultet za islamske studije, Novi Pazar, Srbija
sumeja.s@hotmail.rs

SAŽETAK: Autori imaju za cilj da, kroz komparativnu analizu, predstavljaju dva finansijska sistema, klasični, odnosno konvencionalni bankarski sistem baziran na kamati te islamski bankarski sistem utemeljen na šerijatskom pravu uz kategoričan prohibitivni odnos prema kamati (er-riba). Model islamskog bankarstva *a priori* daje prednost partnerskoj saradnji na relaciji preduzetnik i finansijer, tzv. "vlasnički" model finansiranja. Kao takvo, islamsko bankarstvo predstavlja disciplinu u ekonomiji koja proučava pravila, propise i sistem bankarstva, vrste finansija, vrste finansijskih instrumenata, te vještine plasiranja bankarskih usluga svojim klijentima.

Ključne riječi: šerijat, beskamatno bankarstvo, klasično bankarstvo, islamsko bankarstvo, kamata

Uvod

Početni pokušaj organizacije islamskog bankarstva na osnovu primarnih izvora šerijatskog prava desio se u Egiptu 1963. godine. Glavni inicijator ovog poteza bio je Ahmed Nedžar, poznati finansijski magnat. On je imao jasnu viziju, a prvi potez podrazumijevao je osnivanje banke (štedionice) koja će raditi bez kamate. Njegova vizija je bila vrlo plodonosna, a rezultati uspjeha evidentni, jer je nešto kasnije još sedam banaka prihvatilo islamski bankarski sistem. (Totić, 2010:211) Nedžar je u Saudijskoj Arabiji 1969. godine upoznao državne zvaničnike s teorijskim konceptom islamskog bankarstva koji je ocijenjen pozitivno i uskoro se počeo

primjenjivati u bankarstvu ove države. Tako Saudijska Arabija postaje svjetski centar islamskog bankarstva (Totić, 2010:215), a za njom su se povele i druge muslimanske države na Istoku. Svoj životni put islamsko bankarstvo kasnije nastavlja kroz bankarske sisteme i država na Zapadu, EU i šire. (Totić, 2010:215) Neke države, poput Austrije u južnom dijelu srednje Evrope i Švicarske u srednjoj Evropi, ponudile su svojim klijentima – muslimanima otvaranje računa u njihovim bankama po pravilima islamskog bankarstva. U današnje vrijeme veliki broj banaka u Velikoj Britaniji, Luksemburgu, Njemačkoj i Francuskoj, između ostalog, posluju i na temelju islamskog bankarstva. U Moskvi je 1998. godine otvorena "Badr bank",

kasnije nazvana "Badr Forte Bank", s filijalama u skoro 40 zemalja, koja također posluje na principima islamskog bankarstva. (Krstić, Mihajlović, Stanković, 2019:3) Japan također s velikim interesovanjem proučava islamsko bankarstvo radi potencijalne primjene. (Totić, 2010:215)

Vrste bankarstva

U nastavku rada spomenut ćemo osnovne informacije o tri vrste bankarskih sistema i ukratko ih opisati počevši od samog pojma bankarskog sistema. *Bankarski sistem* predstavlja način na koji je organizirano bankarstvo u nekoj zemlji ili grupi zemalja, u smislu strukture, funkcija, vlasništva i međusobne povezanosti banaka.

Čini ga grupa institucija koje pružaju financijske usluge (naprimjer, centralna banka, tzv. banka banaka, druge banke, mikrokreditne organizacije, štedno-kreditne organizacije i druge financijske institucije). Kroz bankarski sistem se uređuju: vrste bankarskih institucija, zakonsko reguliranje pojedinih bankarskih pitanja, način upravljanja sredstvima, način održavanja likvidnosti i upravljanje rizicima, raspoređivanje dobiti itd. Postoji više vrsta bankarskih sistema, a neki od njih su: njemački, japanski, engleski, američki, islamski i ostali bankarski sistemi (švicarski, ruski, francuski, italijanski). Da bi se osiguralo efikasno funkcioniranje bankarskog sistema u nekoj državi važnu ulogu igraju regulatori, odnosno nadzorni organi. (Šehović, 2018:13)

Jedan od modela konvencionalnog bankarstva je *njemački bankarski sistem*. Ovaj bankarski sistem veliki značaj posvećuje samim bankama. Za ovaj model nacionalna banka predstavlja sintezu dvije banke, i to investicione i komercijalne. Ovaj model ima četiri glavne institucije: 1. Njemačka *Bundesbanka* (osnovana 1957); 2. Javne banke; 3. Kreditne zadruge, štedionice i instituti za imobilisani kredit; 4. Zemaljske banke. (Šahović, 2018:16)

Japanski bankarski sistem je još jedan model konvencionalnog bankarstva. Ovaj sistem karakteriše ozbiljna revizija kompanije kroz financijske izvještaje centralnih banaka koje su u epicentru grupe, u odnosu na filijale banaka koje na taj način dolaze u stanje tzv. informacione asimetrije. Japanski bankarski sistem ima sljedeću strukturu: 1. Japanska banka (osnovana 1882); 2. Gradske banke; 3. Regionalne banke; 4. Banke za dugoročni kredit; 5. Trust banke; 6. Specijalizovana banka za devizno poslovanje; 7. Investicione banke; 8. Osiguravajuće kompanije; 9. Export-import banka; 10. Japanska razvojna banka; 11. PTT štednja. (Dašić, 2003:88)

Anglosaksonski bankarski sistem predstavlja treći veliki bankarski sistem na financijskom tržištu. Njegova specifikacija podrazumijeva da financijsko tržište na kojem se

plasiraju akcije ima uticaj na finansiranje preduzeća i drugih financijskih aranžmana. Zato u SAD-u dominira tip jedinstvenog bankarstva. Od druge polovine XX stoljeća banke se generalno razvijaju prelazeći isti historijski put gotovo u svim državama. (Dašić, 2003:91)

Specifičnost islamskog bankarstva

Islamsko bankarstvo temelji se na islamskom pravu čiji su bazični elementi sadržani u primarnim izvorima islama, Kur'anu i sunnetu. Iako novijeg datuma, islamski bankarski sistem je kao financijski aranžman, polako, ali sigurno ostvario san velikog broja muslimana širom njihovih matičnih država. (Tović, 2010: 28)

Islamski bankarski sistem svoj uspjeh počinje osnivanjem prve banke 1963. godine u Egiptu da bi već 1975. godine bilo evidentirano više od 300 banaka koje djeluju u više od 75 država. Međutim, neki autori smatraju da ovaj bankarski sistem u spomenutom broju država nema značajnu ulogu jer, prema podacima do kojih je došao prof. dr. Šahović, neke države u jugozapadnoj Aziji kao što je Iran, zatim u južnoj Aziji, Pakistan, i sjevernoj Africi, Sudan, svoj klasično-konvencionalni sistem finansija prebacile su na sistem islamskih finansija, dok druge države u jugoistočnoj Aziji, poput Malezije, te u južnoj Aziji, Bangladeš, imaju dualni bankarski sistem: i islamski i klasični. (Šahović, 2021: 35)

Najveća islamska grupacija banaka u svijetu u 2002. godini bila je Al-Rajhi Banking & Investment Corp, sa sjedištem u najvećoj državi Arapskog poluostrva, Saudijskoj Arabiji. Generalno, financijske usluge islamskog bankarstva su originalne i prepoznatljive po kategoričnoj zabrani kamate, svejedno da li je riječ o prijemu ili plaćanju kamate u svim oblicima, za razliku od klasičnog bankarstva gdje se kamata podrazumijeva. U tom smislu, kao primjer može se spomenuti da je kod depozita odnosno deponovanih novčanih sredstava

80-20% na relaciji banka-deponent. Imajući u vidu prethodno spomenuto, nameće se logično pitanje: Da li je islamska ili komercijalna banka kompaktnija? Odgovor na ovo pitanje zavisi od više faktora, koji se od države do države različito definiraju kroz nacionalnu ekonomiju. Također, na osnovu brojnih naučnih studija i istraživanja, može se konstatirati da je supermacija i dalje na strani komercijalne, a ne islamske banke. U islamskim bankama kontrast visoke i niske stabilnosti predstavlja teren naučnog ispitivanja i konstantno privlači pažnju eminentnih ekonomista. Islamsko bankarstvo nudi svojim klijentima veliki broj instrumenata koji su u šerijatu prihvatljivi (validni). U nastavku rada ćemo spomenuti najbitnije financijske instrumente u okviru islamskog bankarskog sistema. To su:

- *Salam* – plaćanje unaprijed prije isporuke robe. Ova vrsta ugovora podrazumijeva da se prodavcu plati tačno određena cijena proizvoda od strane kupca, a on se obavezuje da porudžbinu isporuči u budućnosti u određenom roku;
- *Idžara* – najam (zakup ili zakupnina). Ova vrsta ugovora podrazumijeva da jedna ugovorna strana, odnosno zakupodavac zakupi neku pokretnu ili nepokretnu imovinu, uz precizno određenu cijenu i vremenski period korištenja. Kada je riječ o zakupu zbog kupovine, svaka plaćena rata povećava procent vlasništva nad tim proizvodom, koji je predmet ugovora. (Gićić, 2013:112-124)
- *Istisna'* – plaćanje i isporuka na odloženo. Ovaj financijski instrument banka preferira kada želi uložiti novac na korištenje ili u neko preduzeće, kompaniju ili korporaciju. U tom slučaju, banka je za vrijeme tendera u ulozi preduzetnika i za precizirani projekt snosi odgovornost. Kasnije, banka taj projekt izgradnje prenosi na kompaniju koja nije imala mogućnost da pristupi tržištu na osnovu

tendera. Tender je konkurencija u kojoj kompanija ili kupac biraju dobavljača ili izvođača radova koji su spremni da ponude najbolje uslove za saradnju, od kojih ključnu ulogu ima: savršeni profesionalizam i niska cijena. Instrument je veoma efikasan za sve djelatnosti koje se bave proizvodnjom, izgradnjom, popravkom ili održavanjem nečega. Dakle, vrlo efektivan u proizvodnom i uslužnom zanatstvu. Etimološki pojam *istisna'* znači: *tražiti proizvodnju nečega*. Prema nekim autorima, *istisna'* predstavlja jednu od varijanti modela *salam* ugovora, dok drugi ukazuju na *istisna'* kao na nezavisan i specifičan model finansiranja. (Gicić, 2013:123)

- *Havala* – naknada za usluge. Havala je takva vrsta ugovora koja podrazumijeva da se prilikom sklapanja ugovora o prijenosu duga *el-muhil* (dužnik) i *el-muhal 'alejhi* (onaj koji prihvata dug) saglašavaju, da *el-muhal 'alejhi* (onaj koji je prihvatio dug) izmiri dugovanja dužnika (*el-muhil*) prema povjeriocu duga (*el-muhal*) iz sredstava koja je dužniku (*el-muhil*) dužan *el-muhalu 'alejhi* (onaj koji je prihvatio dug) ili su spomenuta sredstva ostavljena na čuvanje kao što može biti da su spomenuta materijalna sredstva zajamčena kod *el-muhal 'alejhi* (onaj koji prihvata dug). Da bismo bolje razumjeli spomenuto, navest ćemo nekoliko pojašnjenja. Da prilikom sklapanja ugovora o prijenosu duga *el-muhil* (dužnik) kaže drugoj osobi, koja bi u ovom slučaju postala *el-muhal 'alejhi* (onaj koji prihvatio dug): “Onaj novac koji si mi dužan, isplatićeš povjeriocu duga (*el-muhal*) kojem sam rekao da ih potražuje od tebe.” Dakle, ova vrsta ugovora primjenjuje se kod finansijskih sredstava,

odnosno u transakcijama između fizičkih ili pravnih lica. (Gicić, 2013:41)

- *Mudareba* – ugovor o komercionalnom poduhvatu gdje jedna strana daje potrebna materijalna dobra, a druga ugovorna strana ljudske resurse potrebne za uspješno izvođenje poduzete ekonomske djelatnosti, a zarada biva podijeljena na osnovu dogovora prije zaključivanja *mudareba* ugovora. Vlasnik materijalnih dobara dobija procent zarade zbog uloženog kapitala, a agent-poduzimač na osnovu uloženog truda. Leksički, pojam *mudareba* označava dvije ugovorne strane, od kojih jedna ugovorna strana investira novac, a druga strana investira lične kompetencije za rukovođenje investicijom, uz potpunu odgovornost. Specifičnost *mudarebe* se ogleda u činjenici da gubitak u potpunosti snosi vlasnik kapitala, dok se zarada dijeli između obje ugovaračke strane.
- *Murabebe* – prodaja artikla po većoj cijeni nego što je kupljen. Ibn Džuzij objašnjava pojam *murabebe* na sljedeći način: *Murabebe* će biti kada vlasnik artikla upozna kupca koliko je platio dotični artikl te traži od njega zaradu tako što će reći: “Platio sam ga deset dinara, a tebi ga prodajem za dvanaest”, ili kaže: “Platio sam ga deset dinara, a ti ćeš mi dati za svaki dinar dirhem zarade. Pojam *murabebe* deriviran je iz arapskog jezika od glagola *rebiha* čiji je infinitiv *ribhun* što bi značilo: zarada, a to je višak koji je proistekao iz trgovine. Ukupni troškovi se obično plaćaju u ratama. (Gicić, 2013:56)
- *Mušareka* – ortačko društvo. Predstavlja instrument islamskog finansiranja između dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica, ugovorne strane imaju svojstvo ortaka društva, a radi sticanja profita putem obavljanja

određene djelatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom. Mušareka ima nekoliko karakteristika kada je riječ o njenom osnivanju. Mušareka ugovor je šerijatskoppravno validan kada ga svi potencijalni osnivači prihvate i potpišu budući ortaci. Početna imovina mušareke formira se iz uloga ortaka osnivača, koji mogu biti novčani i nenovčani. Ortački udio profita srazmjern je osnivačkom ulogu, a gubitak se solidarno dijeli. Etimološki termin *mušareka* u arapskom jeziku znači *učestvovanje, dijeljenje*. Ovaj ugovor je idealno rješenje za oslobađanje od kamatonosnog poslovanja, te vrlo bitan finansijski instrument u islamskom bankarskom sistemu.” (Gicić, 2013:123)

Kamata

U enciklopedijskoj literaturi kamata se definira kao “naknada koja se plaća za privremeno ustupanje u vlasništvo količine zamjenjivih stvari, i to u istovrsnim stvarima i srazmjerno trajanju ustupanja”. (Ekonomska enciklopedija, 1984:1018)

Naime, živimo u XXI stoljeću, u vremenu ekspanzije nauke, tehnike i tehnologije, u vremenu globalizacije i efektivne konkurentnosti, zajmovne transakcije bogatih i siromašnih. Stoga je u ovo vrijeme, kad investicioni zajmovi primarno diktiraju visinu kamatne stope, deplasirano razmišljati o opravdanosti postojanja kamate: “Prema tome, kamata je jedan od osnovnih fenomena koji neće da nestane čak ni u najidealnijem svijetu.” (Marinković, 2013:148)

Borba protiv lihve, odnosno “nerazumno visoke kamate”, i danas je aktuelna, možda čak i više nego u ranijim vremenima. Bundesbank je davno precizno utvrdila parametre o tome šta je to zelenaška kamata. U Italiji je tek 1996. godine ozakonjeno da je lihvarska kamata ona koja za više od 50% prelazi eskontnu stopu, odnosno kamatu po kojoj emisiona banka Italije prodaje poslovnim bankama novac iz primarne emisije. (Jović, 2000:84)

Problemi lihve i kamate danas su posebno aktuelni u tranzicijskim zemljama i imaju svoju vanjsku i unutrašnju dimenziju. Zato mnoge banke iz visokorazvijenih zemalja nastoje da naplate znatno veće kamate na plasmane na bankarskim tržištima u nerazvijenim zemljama nego u vlastitoj zemlji, a mnoge bankarske institucije u tranzicijskim zemljama u uvjetima načelnih deklaracija i nepreciznih parametara za lihvu i neefikasnosti pravosuđa propisuju svoje kreditne uvjete za građane i preduzetništvo. Kamatna teorija spada među najteža i najspornija pitanja ekonomije, odnosno monetarne teorije i razvijala se veoma dugo. (Gicić, 2013: 130)

Za kamatu se u arapskom jeziku upotrebljava riječ *er-riba*, što znači: *narasti, uzrasti, uvećati*. Kamata je ostvariva novčanim i robnim prometom. U islamu, na osnovu primarnih izvora šerijatskog prava, kamata je eksplicitno zabranjena.

Eruditi islamske ekonomije ističu da je kamatni sistem jedan od ključnih mehanizama porobljavanja svijeta. Kada bi se kamatni sistem anulirao, demolirao, ukinuo ili pobijedio, to bi značilo da se svijet konačno oslobodio, da je ljudska civilizacija krenula uzlaznom putanjom, da više nije pognuta i nije na koljenima, jer dok postoji kamatni sistem u jednoj državi, to znači da ona nije slobodna. (Gicić, 2013: 131) "Lihva je stari engleski naziv za kamatu (*usury*), dok je *riba* arapska riječ koja se spominje u Kur'anu i označava višak koji dužnik plaća povjeriocu po osnovu primljenog kredita. Sama riječ *riba* etimološki znači: povećanje, porast, umnožavanje i/ili narastanje. Islamski pravni i ekonomski autoriteti tumačeći Kur'an poistovjećuju termin *riba* – kamata s terminom *haram* – grijeh". (Gicić, 2013:133)

Pitanje kamate se tretira u Kur'anu. Prva sura koja tematizira kamatu je sura *Er-Rum*, ajet 39:

Kamata koju dajete da bi se oplodila u tuđoj imovini neće se kod Allaha oploditi, a oni koji zekat daju,

za likom Allahovim žudeći – oni će višestruko dobiti. (Duraković, 2004:408)

Tefsir prvog dijela ajeta kategorično naglašava da nema nikakvog sevaba kod Allaha Uzvišenog onaj koji nešto poklanja želeći da mu ljudi uzvrate više nego što je on dao njima. Ibn Abbas, Dahhak i drugi rekli su: "Ova vrsta davanja je dozvoljena s tim što za to nema nikakvog sevaba." Međutim, Muhammedu, a.s, to je bilo posebno zabranjeno, a Uzvišeni je rekao: *I ne čini dobro tražeći za njega više!*, odnosno, ne daji poklone želeći više od toga. Zaista se kod Uzvišenog sevab nalazi u zekatu, zbog čega Hvaljeni veli u nastavku ajeta: *...a za zekat koji udijelite želeći lice Allahovo, takvi će dobra djela svoja umnogostručiti*. Dakle, njima će Uzvišeni umnogostručiti sevabe i nagradu kao što stoji u sahih hadisu: "Niko neće udijeliti ni pola hurme od halal zarade, a da to Milostivi ne uzme Svojom desnom Rukom i umnogostručiti je njegovom vlasniku, baš kao kada neko od vas odgaja njegovo ždrijebe ili tele sve dok hurma ne postane veća od brda Uhuda." (Ibn Kesir, 2002:1032)

Decidan argument za zabranu kamate dolazi u suri *El-Bekare*. U 275. ajetu Allah kaže:

Oni što se kamatom hrane stajat će upravo onako kako će stajati onaj koga šejtan svojim dodiranjem izbezumi, i to stoga što vele: "Trgovina je isto što i kamata", ali Allah je dopustio, a kamatu strogo zabranjuje; do koga pouka Gospodara njegova dopire, neka se toga okane, jer njemu pripada ono što je stekao ranije, inače – o njemu Allah odlučuje, a oni koji to i dalje čine – to su džehennemlije: zauvijek u Džehennemu ostat će.

Dakle, Allah je dozvolio kupoprodaju, a zabranio je kamatu. Idolopoklonici su dozvoljavali kamatu zato što su se suprotstavljali odredbama Allahovog zakona. On je Znalac Mudri. On zna suštinu stvari i ono što je u njima dobro i što je korisno za robove Njegove, pa im to dozvoljava ili zabranjuje. To znači: Do koga dopre Allahova zabrana kamate, pa

on prestane s tim, njemu pripada ono što je ranije uradio, sukladno ajetu *Allah prašta ono što je već bilo!* (*El-Maide*, 95) Suprotno djelovanje ovoj obligaciji nužno inicira kaznu na drugom svijetu.

Zato su i šerijatski pravници suzili puteve koji vode kamati, kao i sredstva koja vode tome i koja su također haram, jer ono što vodi haramu ima isti pravni status (*haram*) kao što i ono bez čega se ne može ispuniti obaveza postaje obaveza (*vadžib*). Značajno je spomenuti da je Muhammed, a.s. rekao: "Allah je prokleo onoga ko uzima kamatu, od koga se uzima, ko to svjedoči i ko zapisuje!" (Ibn Kesir, 2002:178)

U nastavku sure *El-Bekare* 276. ajet stoji: *Allah uništava kamatu, a čini da dobit od milosrđa raste; Allah ne voli nikoga ko nezahvalan i grješan je.*

Allah Uzvišeni saopštava ovim ajetom da On uništava kamatu, tj. ili je potpuno uklanja iz ruku onoga koji je uzima, ili mu zabrani blagoslov u imetku, pa od toga nema koristi, odnosno uništi ga zajedno s njom na ovome svijetu, a kažnjava na Sudnjem danu. (Ibn Kesir, 2002:179) Allah u nastavku sure *El-Bekare*, ajeti 278-279, kaže:

Vi koji vjerujete, Allaha se bojte i ono što je od kamate ostalo odbacite, ako vjerujete! Ukoliko to ne učinite, onda vam se rat sa Allahom i Njegovim Poslanikom objavljuje; ukoliko se pokajete, imat ćete svoje glavnice: nećete učiniti nepravdu nikome, niti će se vama nepravda učiniti. (Duraković, 2004:47)

Uzvišeni naređuje robovima Svojim, vjernicima, da Ga se boje zabranjujući im ono što ih približava Njegovoj srdžbi i udaljava od zadovoljstva Njegovog. Naime, ovo je stroga prijetnja svakome ko nastavi uzimati kamatu nakon upozorenja. Ibn Džurejdž navodi od Ibn Abasa da fragment ajeta *navješćuje vam se rat*, znači "budite sigurni u rat od Allaha i Poslanika Njegovog!" (Ibn Kesir, 2002:180)

Zabrana kamate nastavlja se u suri *En-Nisa*, 160-161. ajet:

Zbog nasilja koje jevreji počinise, mi im zabranismo neke naslade koje im bijahu dopuštene, kao i zbog toga što su sa Allahova puta odvrćali mnoge. Te što su uzimali kamatu iako im zabranjena bijaše, i zato što su nepošteno jeli imetke tuđe, a Mi smo za njihove krivoovjernike pripremili bolno stradanje. (Duraković, 2004:103)

Allah nas obavještava da su Jevrejima, zbog njihovih nasilja i velikih grijeha koje su počinili, zabranjena lijepa jela koja im je bio dozvolio. Ibn ebi Hatim prenosi od Ibn Abasa: "Znači sva hrana im je bila dozvoljena prije nego što je Tevrat spušten, izuzev mesa i mlijeka deva koje je Israil sebi zabranio. Potom Allah zabranjuje brojne stvari u Tevratu", o čemu detaljno govori sura El-En'am. (Ibn Kesir, 2002:328) Uzvišeni je Jevrejima bio zabranio kamatu, pa su je uzimali raznim zamkama i varkama, vrlo vješto i uz tobožnje dokaze, te su nepravedno trošili imatke ljudi. (Ibn Kesir, 2002:329)

Konačno, sura Ali 'Imran potpuno šerijatskoppravno dopunjuje i zakonski reguliše kamatu u 130. ajetu:

Vi koji vjerujete! Ne jedite kamatu koja je višestruka i Allaha se bojte da biste se domogli uspjeha. (Duraković, 2004:66)

Uzvišeni u ovome ajetu govori zabranjujući Svojim robovima, vjericima, davanje i uzimanje kamate i njeno korištenje uz višestruko

uvećavanje, što je bila praksa pagana koji su govorili: "Kada prođe dužnički rok, dug se mora ili realizirati ili povećati." Dakle, ako se ne vrati, jedna strana produžuje rok, a druga povećava količinu. Tako se čini svake godine, tako da mala količina može višestruko porasti da postane ogromna. (Ibn Kesir, 2002:228)

Osnovna poruka ovih ajeta glasi: kamata anulira, demolira, devalvira i degradira sva druga dobra djela do te mjere da toj osobi Bog ni dovu neće uslišati, jer se nije klonila vjerozabrana i nije poštovala vjeronaredbe. Dakle, islam kategorično i apsolutno anulira svaki oblik profitiranja na osnovu kamate.

Zaključak

Islamsko bankarstvo predstavlja poslovni model ili aranžman finansiranja čija je ekspanzija inicirana nakon Drugog svjetskog rata, a ubrzana 70-ih godina XX vijeka. Model islamskog bankarstva počinje poprimati svoju do danas inherentnu specifičnost apsolutnom preformulacijom principa konvencionalnog bankarstva utemeljenog na kamatnom interesu u princip bankarskog poslovanja oslobođenog kamatnog interesa. Islamsko bankarstvo, dakle, predstavlja nukleus islamskog finansijskog sistema.

Ideja islamskog bankarstva praktično je ugledala svjetlost dana kroz poslovanje i etabliranje jedne banke u Egiptu 1963. godine i banke

u Pakistanu 1965. godine. Ovaj historijski moment smatra se oficijelnim početkom ekspanzije islamskog bankarstva i to ne samo u zemljama u kojima je islam zvanična religija, već i u zemljama u kojima muslimani imaju status manjine.

Za razliku od konvencionalnog bankarstva čiji je fokus primarno na ekonomsko-finansijskim transakcijama, islamsko bankarstvo ima ekvivalentan akcent na etičku, moralnu, socijalnu i religijsku dimenziju kao način postizanja širih benefita za društvo u cjelini.

Islamsko bankarstvo je uređeno na idejnom temelju raspodjele dobitka i gubitka na relaciji banka-depozitar, odnosno banka-zajmotražilac, preciznije na ideji dva ključna drevna koncepta: *mudareba* i *mušareka* aranžmanima. U okviru islamskog bankarstva primjenjuju se i manje zastupljeni oblici: *murabeha*, *selem*, *idžara*, *istisna'* i *havala*.

In summa, islamsko bankarstvo reprezentuje relativno mladu i intrigantnu pojavu, ekonomski fenomen zasnovan na kategoričnoj zabrani kamate. Preferira investiranje u sigurne projekte. Subjektivni ugao posmatranja, islamskom bankarstvu treba posvetiti punu istraživačku pažnju u cilju unapređivanja ovog bankarskog modela, dalje internacionalizacije uz očuvanje njegovog specifikuma kao izvora inovativnosti, ali i benefita za klijente.

Literatura

- Gićić, Enver (2013). *Islamsko građansko pravo*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Dašić, Dašić (2003). *Diplomatija: Ekonomska multilateral i bilateral*, Beograd: BK.
- Duraković, Esad (2004). *Kur'an s prijevodom na bosanski jezik*, Sarajevo: Svjetlost.
- Jakšić, M., Pejić, L. (1995). *Doktrine velikih ekonomista*, Beograd: Univerzitet u Beogradu.
- Jović, S. (1990). *Bankarstvo*, Beograd: Naučna knjiga.
- Karčić, F. (2006). *Šerijatsko pravo - brestomatija tekstova i eseja*, Sarajevo: SIM.
- Mihajlović S. D. (2000). *Revizori u znaku Justicije, slučaj BCCI*, Beograd: Savez računovođa i revizora Srbije.
- Marinković, S. (2013). "Islamsko nasuprot konvencionalnom bankarstvu: uporedna analiza aranžmana finansiranja", *Bankarstvo*, 42, br. 3, 106-141.
- Podrić, N. (2010). *Finansije: Globalna finansijska kriza*. Beograd: MFIN.
- Krstić, S., M. Mihajlović, M. Stanković (2019). *Model savremenog sistema finansiranja na primeru Islamskog bankarstva*, Beograd, Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Univerzitet odbrane u Beograd-Institut za strategijska ispitivanja.
- Šahović, N. (2021). *Mogućnost i perspektive finansiranja halal turizma posredstvom islamskih finansijskih institucija na primjeru BBI DD Sarajevo*. Sarajevo: Ekonomski fakultet.
- Totić, I. (2010). *Finansije: Inkluzija Islamskog bankarstva u konvencionalni bankarski sistem*, Beograd, Ministarstvo finansija Republike Srbije.

الموجز

التعاملات المصرفية الإسلامية والتقليدية

أنور غيتسيتش

سمية سمايلاغييتش

يهدف الكاتبان، من خلال التحليل المقارن، إلى استعراض نظامين ماليين، أولهما النظام الكلاسيكي، أي النظام المصرفي التقليدي القائم على الربا، وثانيهما النظام المصرفي الإسلامي القائم على أحكام الشريعة الإسلامية التي تحرم الربا تحريماً قطعياً. إن نموذج التعاملات المصرفية الإسلامية يعطي الأفضلية بداهة للتعاون والتشارك بين رجل الأعمال والممول، وهو ما يسمى نموذج التمويل «بالتملك». وعلى هذا النحو، فإن التعاملات المصرفية الإسلامية تُعدّ أحد فروع الاقتصاد التي تدرس قواعد العمل المصرفي وأحكامه ونظامه، وأنواع التمويل، وأنواع الأدوات المالية، ومهارات تسويق الخدمات المصرفية للعملاء.

الكلمات الرئيسية: الشريعة، التعاملات المصرفية غير الربوية، التعاملات المصرفية التقليدية، التعاملات المصرفية الإسلامية، الربا.

Summary

ISLAMIC AND
CONVENTIONAL BANKING

Enver GICIC

Sumeja SMILAGIĆ

The authors here aim to present the outlines of the two financial systems. One is the conventional system based on interest, and the other is the Islamic system which prohibits interest (er-riba). The Islamic model prefers cooperation between entrepreneur and financier, known as “the ownership” model of financing. Islamic banking, as such, is a discipline of economy that studies rules, principles, and systems of banking. Types of financing and financing tools as well as the marketing of the banking services are also subjects of its interest.

Keywords: Shariah, non-interest banking, conventional banking, Islamic banking, interest